

tează unul pe altul. Pe de o parte găsim tendința de a-i „caracteriza” pe scriitorii pornindu-se de la trăsătura generală, de bază a etapei (în cadrul mișcării de eliberare), ceea ce se manifestă uneori (de fapt, mai de grabă s-a manifestat în trecut) prin postularea apriorică a unor premise potrivit cărora Pușkin e un aristocrat, Cehov — un reprezentant al unei anumite categorii a intelectualității mic-burgeze etc. Dar ca o reacție împotriva acestui mod de a simplifica lucrurile s-a născut un altul, caracterizat, cum o observă și cercetătorul sovietic A. S. Bușmin³, printr-un fel de dizolvare a tuturor trăsăturilor deosebitoare în noțiunea, dilatată pînă la limită, a „caracterului popular” („народность”). Acum se consideră ca inadmisibilă orice referire la modul în care s-a reflectat în opera lui Pușkin, nu o etapă oarecare a istoriei, ci tocmai etapa *nobiliară* în evoluția mișcării de eliberare, sau stabilirea vreunei legături între criza ideologică a intelectualității raznocințe și opera lui Cehov. Toate referirile de acest gen sînt taxate definitiv, categoric, apodictic — proletcultism, rappism etc. Acum pentru unii — Pușkin e un scriitor popular, Turghenev e un scriitor popular, Dostoievski e un scriitor popular, Tolstoi e un scriitor popular, Cehov e un scriitor popular etc. etc. Dar într-o asemenea perspectivă orice referire la periodizarea leninistă, cu nuanțările ei atît de fine și la obiect, pierde sens. Dacă toți scriitorii sînt în egală măsură și la superlativ „populari” atunci ce rost ar mai avea să ne preocupăm de modul în care o epocă cu problemele ei s-a reflectat în opera cutărui scriitor și de ce, de pildă, s-a reflectat într-un fel în opera lui Dostoievski și altfel în opera lui Tolstoi?

Intr-un pasaj din *Ce-i de făcut?*, azi larg cunoscut de către cercetătorii literaturii, afirmînd ideea principală a lucrării și anume că „*rolul deluțător de avangardă îl poate îndeplini numai un partid călăuzit de o teorie înaintată*”, Lenin continuă cu aceste cuvinte memorabile: „Iar pentru ca cititorul să-și facă o idee cît de cît concretă ce înseamnă aceasta, să-și amintească de premergătorii social-democrației ruse, Herzen, Belinski, Cernîșerski și strălucita pleiadă de revoluționari din deceniul al 8-lea al secolului nostru; să se gîndească la importanța mondială pe care o capătă în prezent literatura rusă, să... dar e destul și atît!” (VI, 24).

În acest citat am vrea să subliniem cuvintele *în prezent*. În 1902. În altă parte („*Stîngismul*” — *boala copilăriei comunismului*) Lenin spune că „Rusia și-a cîștigat (выстрадала) marxismul, singura teorie revoluționară justă, printr-o jumătate de veac de chinuri și de sacrificiu neobișnuite, de eroism revoluționar fără seamăn, de energie uimitoare, de căutări înfrigurate, de studii, încercări practice, deziluzii, verificări și confruntări cu experiența Europei” (XLI, 8). Și tocmai acest drum de o jumătate de veac și-a găsit o reflectare magistrală în literatură. E un lucru larg cunoscut, și-l relevase încă Belinski în *Scrisoarea către Gogol*, că datorită unor condițiuni specifice în literatură rusă și prin literatura rusă au fost afirmate cel mai pregnant principalele curente de idei din tot cuprinsul secolului al XIX-lea. Ceea ce a conferit literaturii ruse o deosebită densitate ideologică.

³ A.S. Bușmin, *Методологические вопросы литературоведческих исследований*, Ленинград, 1969, p. 126 și urm.